

Hatvan éve alakult meg az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Sugárvédelmi Szakcsoportja

Deme Sándor

Energiatudományi Kutatóközpont,
1121 Budapest, Konkoly-Thege út 29–33.

Az Eötvös Loránd Fizikai Társulat (ELFT) Sugárvédelmi Szakcsoportja 1962-ben alakult meg. A Szakcsoport minden évben háromnapos Sugárvédelmi Továbbképző Tanfolyamot rendez (idén a 47.-et), és az évet klubdélutánnal zárja. Rendszeres kiadványa a *Hírsugár*, ami egyben a vezetőség tájékoztatója a tagság felé. Szakmai cikkeket a *Sugárvédelem* című online folyóirat közöl. A Sugárvédelmi Szakcsoport elnevezése 2021 óta Sugárvédelmi Szakosztály.

A Szakosztály évente egy-két Sugárvédelmi Emlékérmet ad ki. Az ELFT sugárvédelmi kitüntetése a Bozóky László-díj, amit eddig hat tagtársunk kapott meg.

Összefoglalva megállapítható, hogy az elmúlt hatvan évben adottak voltak a feltételek az eredményes munkához az ELFT Sugárvédelmi Szakosztályban.

Előzmények

A Szakcsoport megalakulásának előzményeit és a megalakulás részleteit az [1] ismerteti, ebből idézek néhány meghatározó momentumot.

1961 folyamán a KFKI, az Izotóp Intézet, az Országos Onkológiai Intézet, az Országos Mérésügyi Hivatal, a debreceni és a veszprémi egyetem és más intézmények egyes, a sugárvédelem fizikájával foglalkozó munkatársai az ELFT hétfői előadásai alkalmából találkozva, kötetlen beszélgetéseken felvetették egy sugárvédelmi fórum létrehozását. Önálló sugárvédelmi társulat alakítása abban az időben nehéz lett volna, de az akkor igen aktívan működő ELFT jó keretnek látszott egy sugárvédelmi csoport létrehozására.

1961 őszén Bozóky László és Fehér István megbeszélést folytatott Szigeti Györggyel, az ELFT főtítkárával a sugárvédelem fizikai és technikai tudományos problémáival foglalkozó csoport létrehozásáról a társulat keretein belül. Ismertették az alakulóban lévő Radiológus Szakcsoport Sugárvédelmi Szekciójának munkatervét. Mint elhangzott, a két csoport jól kiegészíthetné egymást, az ELFT a tudományos kutatás-fejlesztés kérdéseivel, a Szekció a gyakorlati sugárvédelemmel foglalkozna. Szigeti György a Társulat segítségét féltve nem támogatta a javaslatot. Ezután az ELFT Elnökségén belül próbáltak támogatókat keresni. Pál Lénárd elnökségi tag kész volt támogatni a sugárvédelmi csoport megalakítását. Tanácsára az ELFT Elnökségnek beadványt készítettek, melyben konkrétan körvonalazták a csoport feladatait. Javasolták, hogy a „Fizikai Társulat Elnöksége hozzon létre egy Sugárvédelmi Szakcsoportot, mely keretében a sugárvédelem fizikájával és technikájával foglalkozó szakemberek tömörülnek a felmerülő tudományos problémák hathatós megoldása érdekében”. Az előterjesztésben a Szakcsoport induló programjára, az akkor a nemzetközi érdeklődés gyújtópontjában lévő, aktuális tudományos kérdések és technikai problémák körére konkrét javaslatot tettek.

Megadták annak a harminc személynek a nevét és munkahelyét, akik hajlandók a megalakuló Sugárvédelmi Szakcsoport munkájában részt venni. A Sugárvédelmi Szakcsoport elnökének dr. Bozóky Lászlót javasolták, aki már több mint két évtizede foglalkozott sugárvédelemmel, és az orvosi radiológia, valamint a sugárvédelem elismert szaktekintélye volt. A szervezést Fehér Istvánra bízta.

A Szakcsoport megalakulása

Az ELFT Elnökségének 1962. februári ülésén az írásban beadott, a Sugárvédelmi Szakcsoport létrehozására irányuló előterjesztés előadója Pál Lénárd volt. Az Elnökség az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a Sugárvédelmi Szakcsoport munkájában csak társulati tagok vehetnek részt. Megbízta Fehér Istvánt a szervezési munkákkal.

Az ELFT főtítkára 1962. február végén körlevélben tájékoztatta a tagokat a Sugárvédelmi Szakcsoport megalakításának tervéről és kérte, hogy amennyiben részt kívánnak venni a Szakcsoport munkájában, úgy azt írásban közöljék. Torborzó levél ment az ionizáló sugárzással, radioaktív izotópokkal dolgozó olyan ismert szakembereknek, orvosoknak, vegyészeknek, elektromérnököknek, akik nem voltak tagjai a Társulatlak. Ezek közül számosan beléptek az ELFT-be és a Szakcsoport aktív tagjaivá váltak.

Az 1962. március 26-án tartott alakuló ülésig nyolcvanötön jelentkeztek Szakcsoporttagnak, ők az alapító tagok.

Az alakuló ülést – melyet a Társulat zsúfolásig telt előadó termében tartottak – Budapest V. kerület, Szabadság tér 17. szám alatt, Szigeti György, az ELFT főtítkára vezette. Bevezetőjében kiemelte a sugárvédelem jelentőségét és a Társulat működésének új irányzatát: a szakosodást! Ismertette az Elnökség állásfoglalását és felkérte dr. Bozóky Lászlót a Szakcsoportelnöki tisztére, Fehér Istvánt a szervezőtítkári munkára. Dr. Bozóky László a tudományos munka-programokról, Fehér István a Szakcsoport szervezeti célkitűzéseiről beszélt.

Ezzel megalakult a hazai sugárvédelem szakmai-társadalmi szervezete. Ez a szervezet nem volt önálló, hanem egy nagyobb szervezet része ennek minden előnyével és hátrányával.

1966-ban a Szakcsoport belépett a Nemzetközi Sugárvédelmi Társulatba (International Radiation Protection Association, IRPA). Jelenleg mi vagyunk az IRPA egyetlen olyan társszervezete, amelyik nem önálló, hanem az Európai Fizikai Társaságban szintén tag nagyobb szervezet egyik szakcsoportja. Ennek ellenére meg tudunk szervezni több IRPA rendezvényt, legutóbb idén a 6. IRPA Európai kongresszust (1. ábra).

A Szakcsoportot az ELFT Elnöksége – szervezeti okokból – 2021-ben átnevezte Sugárvédelmi Szakosztálya. Ez vezetett oda, hogy a Szakcsoport nem lehet 60 éves, mert 2021 óta nem létezik, de a Sugárvédelmi Szakosztály sem lehet 60 éves, mert csak második éve létezik. A cikkben az időponttól függően használjuk a Szakcsoport vagy a Szakosztály kifejezést.

1. ábra: A 6. Európai IRPA Kongresszus honlapjának címlapja

A Szakosztály tevékenysége

A Szakosztály rendezvényeket szervez (ezek egy része nemzetközi rendezvény), kiadja a Hírsugár tájékoztatót, a Sugárvédelem online tudományos folyóiratot, támogatja a sugárvédelmi tárgyú könyvek kiadását, valamint felkérésre véleményezi a sugárvédelmi tárgyú jogszabálytervezeteket.

A Szakosztály rendezvényei

A Szakcsoport legfontosabb rendezvénye az évente tartott háromnapos Sugárvédelmi Továbbképző Tanfolyam, amelyre először 1976. március 31 - április 2. között Visegrádon, az ELTE üdülőjében került sor. Az idei, XLVII. Sugárvédelmi Továbbképző Tanfolyamot Szegeden 2022. szeptember 13-15. között tartottuk meg 152 résztvevővel.

A Tanfolyam hagyományosan kedd délben kezdődik és csütörtök délig tart. Íratlan szabály, hogy Budapesten nem tartjuk a Tanfolyamot, hanem valamelyik vidéki szállodában, így van két esténk is, amikor együtt lehetünk. Sajnos 2020-ban a koronavírus-korlátozások miatt csak internetes Tanfolyam volt, de a többi alkalommal együtt töltöttük ezt a három napot.

Szintén évente rendezzük a Sugármikulás-délutánt, amelynek az Országos Atomenergia Hivatal szokott otthont

adni. A résztvevők száma 50-60 fő. Ezen a rendezvényen tartja éves beszámolóját a Szakcsoport vezetősége, amelyet egy szakmai előadás követ.

A Szakcsoport kiadványai

1962 és 1996 között alkalmanként egy-két oldalas tájékoztatókat küldött ki a vezetőség a Szakcsoport tagjainak. 1996 szeptemberében Rónaky József lett a Szakcsoport elnöke, aki kezdeményezte egy rendszeres tájékoztató, a Hírsugár kiadását. Az első szám 1996. szeptemberében jelent meg, a mostani szám már a 94. (2. ábra).

Hírsugár

Az ELFT Sugárvédelmi Szakosztályának tájékoztatója
1996. szeptember 1. szám

Hírsugár

94.

Az ELFT
Sugárvédelmi Szakosztályának
tájékoztatója

94. szám

2022. augusztus

2. ábra: A Hírsugár első és legutóbbi számának címlapja

Mint címlapján is szerepel, a Hírsugár a Szakosztály (korábban Szakcsoport) tájékoztatója és egyben irattára is. Szerepelnek benne a vezetőségi ülések emlékeztetői, rendezvényeink programjai, valamint aktuális hírek. Egyes anyagok a rendezvény után kerülnek az évente átlagosan négy alkalommal megjelenő Hírsugárba. Fontos kiemelni az irattár szót. Az 1962 és 1996 közötti irattári anyagunk mind elveszett. Ezek az ELFT Fő utcai irodájának pincéjében voltak lerakva, és a pincét a Duna magas vízállása miatt elöntötte a víz, az iratok gyakorlatilag használhatatlanná váltak. Most a Hírsugár minden számából 10 kinyomtatott példányt kap az Országos Széchényi könyvtár, emellett ugyanott digitálisan is archiválják az összes eddigi és jövőző számot.

A Hírsugárban szeretnénk minél több cikket is megjelentetni. Ígéretet általában kapunk, ám a cikket már nehezebb „kiimádkozni” a potenciális szerzőkből (3. ábra).

3. ábra: Így születnek a Hírsugár cikkek

A Hírsugárba Déri Zsolt karikatúrái kerülnek, pl. a 3. és 4. ábra. Zsolt mind a 94 számba rajzolt, így igen tekintélyes rajzgyűjteményünk van.

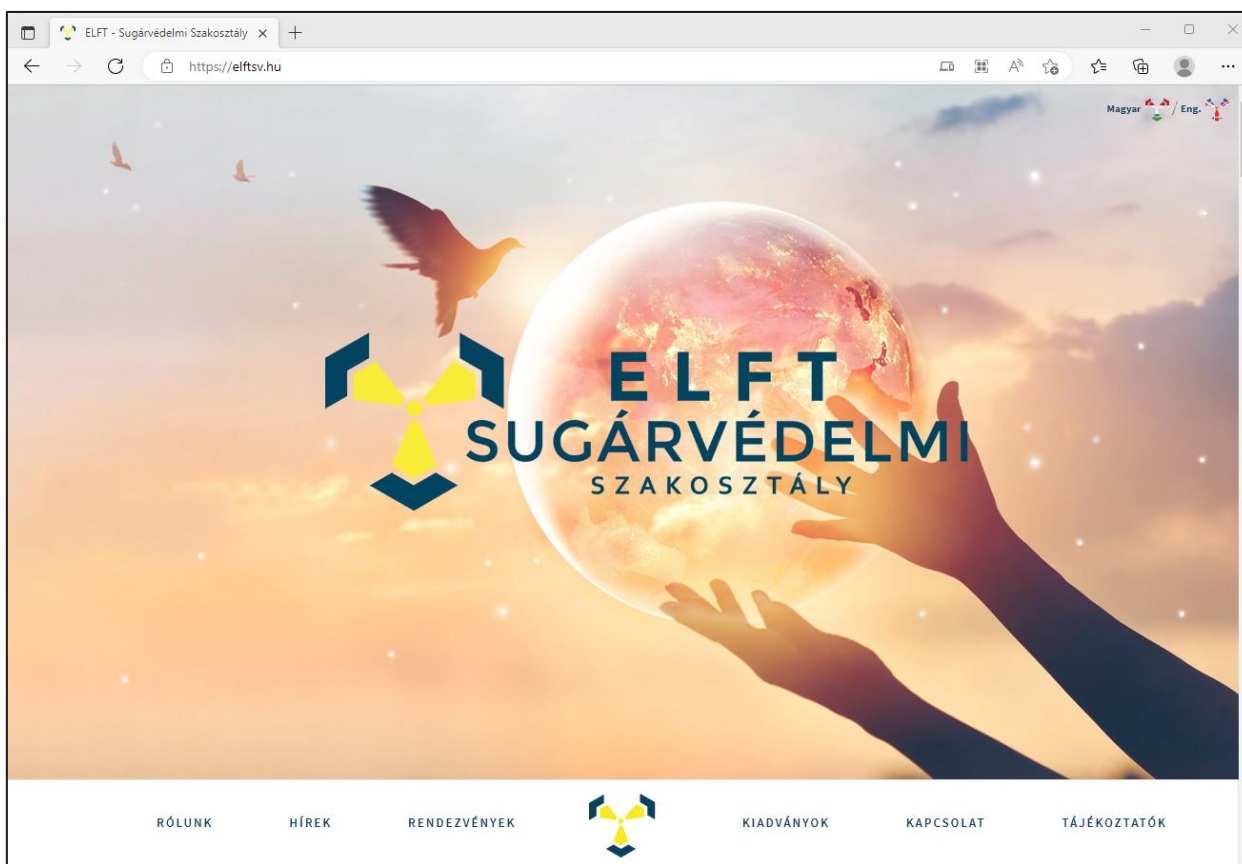
2008 óta van a Nukleonhoz hasonló, lektorált szakmai folyóiratunk, a Sugárvédelem online. Ebben évente átlagosan négy-öt cikk jelenik meg. Korábban két anonim lektor kapta meg a cikket, de ez nagyon lelassította a megjelenést, így jelenleg a három szerkesztő közül kettő nézi

4. ábra: Egy tipikus rajz a Hírsugárból

át a beküldött cikket. Így elértük, hogy a korábbi, sokszor több hónapos átfutás lerövidült két-három hétre.

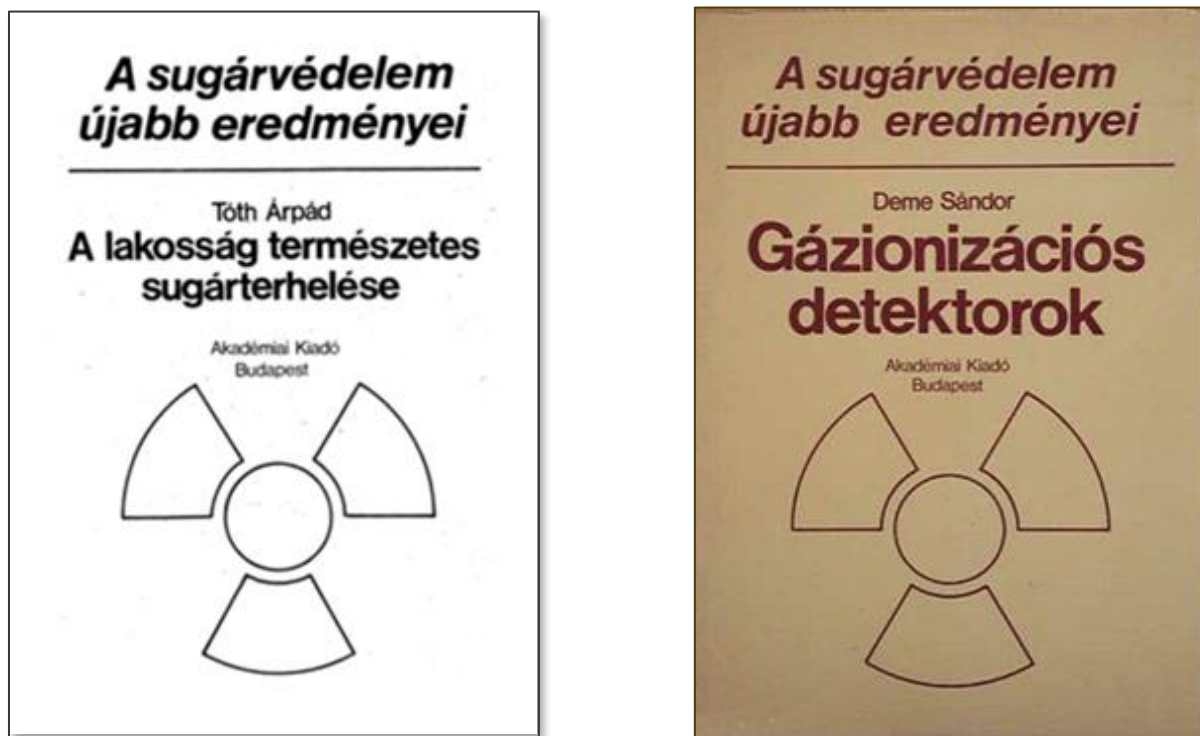
Fontos szerepe van a tájékoztatásban honlapunknak (5. ábra, <https://www.elftsv.hu/>). Ezen keresztül érhető el a Hírsugár összes korábbi száma és a Sugárvédelem online honlapja is. A Sugárvédelem online honlapjára felkerül a Továbbképző tanfolyam előadásainak összes diája és az előadások magyar és angol nyelvű kivonatai is.

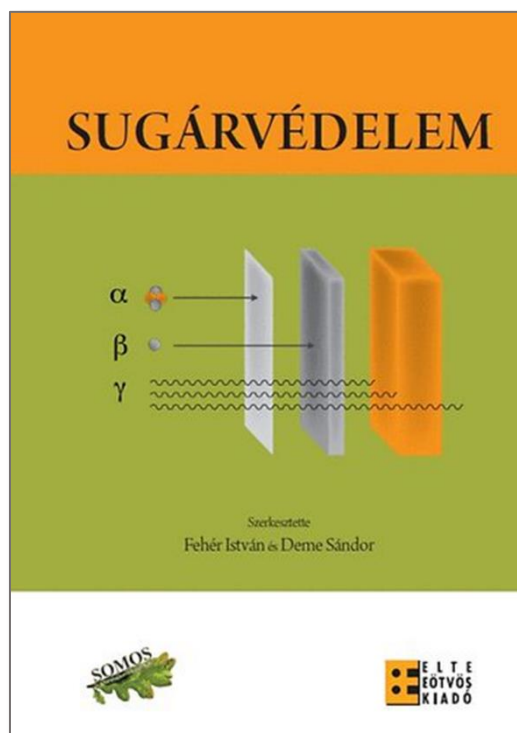
5. ábra: A Sugárvédelmi Szakosztály honlapjának nyitóoldala

A Sugárvédelem c. on-line folyóirat honlapja: <http://elftsv.hu/svonline/>

Szakosztályunk Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/elftsv>

6. ábra: A két sugárvédelmi tárgyú szakkönyv fedőlapja

7. ábra: A Sugárvédelem című tankönyv fedőlapja

Két szakkönyv (1983 és 1985) és egy tankönyv (2010) jelent meg a Szakcsoport támogatásával (6. és 7. ábra).

Elismerések

A Szakcsoport által alapított elismerés a Sugárvédelmi Emlékérem (8. ábra).

Évi egy-két Emlékérem adható ki, amelyeket a vezetőség ítél oda, de azt vezetőségi tag nem kaphatja. 1998-ban, az alapításkor 15 személy kapott Emlékérmet, azóta további 34 kitüntetett lett.

8. ábra: A Sugárvédelmi Emlékérem.
Tervezte Kubászova Tamara

Az ELFT 2000-ben alapította a Bozóky László-díjat (9. ábra), amelyre a Sugárvédelmi Szakosztály tehet javaslatot. Eddig hatan kapták meg ezt a díjat.

9. ábra: A Bozóky László-díj

Összefoglalás

1961-ben Szigeti György - az ELFT egységét féltve - még nem támogatta a Szakcsoport alapítására vonatkozó javaslatot. Egy évvel később Pál Lénárd előterjesztését követően már megalakult a Sugárvédelmi Szakcsoport.

Nos, 60 év után megállapítható, hogy a „sugárvédészek” beilleszkedtek a Társulatba. A Társulat sok segítséget nyújt a Sugárvédelmi Szakosztálynak, elsősorban az évenként tartott Sugárvédelmi Továbbképző Tanfolyamok szervezésében és ellátja a Szakosztály pénzügyekkel kapcsolatos feladatait is. A Szakcsoport pedig remekül összefogja a hazai sugárvédelmi szakemberek tevékenységét.

Irodalomjegyzék

[1] 50 éves a Szakcsoport. Az ELFT Sugárvédelmi Szakcsoport kiadványa, 2012